

ЦИВІЛІСТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ІТ-ПРАВА

УДК 347.23:(007:316.42)

Харитонов Євген Олегович,

доктор юридичних наук, професор, член-кор. НАПрН України,

завідуючий кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ВІТЧИЗНЯНА КОНЦЕПЦІЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Постановка проблеми. Право власності належить до головних інститутів цивільного права. Разом із тим, попри більш ніж двохтисячолітню історію розвитку поширеної нині концепції права власності, остання, з огляду на реалії сьогодення, зокрема, формування інформаційного (постіндустріального) суспільства, потребує перегляду.

Стан дослідження теми. Слід зазначити, що проблематика, пов'язана зі з'ясування сутності відносин власності та особливостей їхнього правового регулювання, починаючи з часів класичної римської юриспруденції, привертала пильну увагу дослідників (Марк Тулій Цицерон, К. Маркс, А.В. Венедиктов, А.В. Вінницький, О.В. Дзера, М.В. Домашенко, Я. Лазар, Р.А. Майданик, У.Маттеї, Р. Пайпс, Й.О. Покровський, Р. Ріхтер, В.Є. Рубаник, І. Сабо, К.І. Скловський, І.В. Спасібо-Фатєєва, Є.О. Суханов, Ю.К. Толстой, Е.Г. Фуруботн, О.І. Харитонова, Ю.С. Червоний, Я.М. Шевченко, В.Ф. Яковлев та ін.). Проте, дослідження трансформацій концепції права (правовідносин) власності в умовах, так званої «цифрової доби», до цього часу, практично, відсутні.

Мета цієї розвідки зумовлена викладеним вище і полягає у аналізі Викликів інформаційного суспільства класичної концепції права власності та можливих відповідей вітчизняної юриспруденції та практики законотворчості і правозастосування на ці Виклики.

Виклад основного матеріалу доцільно почати з викладу головних положень сучасної вітчизняної цивілістичної концепції власності та права власності. Не зловживаючи детальним аналізом точок зору, що існують у цій галузі, згадаємо лише ті, що суттєво вплинули на вітчизняну концепцію права власності, де термін «власність» традиційно вживався для позначення належності комусь (при-

своєння кимось) речей. Звідси впливало визначення власності як такого ставлення особи до речі, при якому вона вважає річ своєю, за умови, що інші – ставляться оцієї речі, як до чужої. Власність характеризується такими зовнішніми ознаками як наявність влади особи над річчю, яка визнана суспільством і регламентована соціальними нормами. Власник розпоряджається річчю своєю владою й у своїх інтересах. Для нього річ – своя, для не власників, відповідно – чужа. Оскільки влада над річчю неможлива без того, щоб інші особи, які не є власниками даної речі, ставилися до неї як до чужої, власність означає відношення між людьми з приводу речей. На одному полюсі цього відношення – власник, що ставиться до речі як до своєї, на іншому – не власники, тобто, усі інші особи, що мають ставитися до неї як до чужої. Це означає, що ці особи зобов'язані утримуватися від будь-яких зазіхань на чужу річ, а, отже, і на волю власника мати цю річ.

Таким чином, власність – це суспільні (цивільні) відносини. Без ставлення інших осіб до речі, що належить власнику, як до чужої, не було б і ставлення до неї самого власника як до своєї. Зміст власності як суспільного явища розкривається за допомогою тих зв'язків і стосунків, у які власник вступає з іншими людьми в процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання матеріальних благ. Звідси випливає, що власність – це відносини між людьми з приводу речей, у яких одні особи – власники – ставляться до речей як до своїх, а всі інші – не власники – мають ставитися до них як до чужих й утримуватися від будь-яких зазіхань на ці речі.

Відносини власності, як правило, поділяють на економічні і юридичні. Економічні відносини власності є одночасно вольовими і не вольовими. Не вольовими вони є тому, що в умовах існуван-

ня суспільства – об’єктивовані, тобто, існують, певною мірою, незалежно від волі людей: люди не можуть жити, не вступаючи у відносини власності. Водночас відносини власності є вольовими, оскільки без цілеспрямованих, вольових дій людей виникати не можуть. Саме в силу наявності в них вольового елементу відносини власності можуть бути об’єктом правового регулювання.

Власність, як суспільні відносини, характеризують двома основними ознаками: 1) виникають з приводу речей (майно); 2) мають вольовий зміст. З першої ознаки випливає, що власність це завжди майнові відносини, причому поміж майнових відносин вони займають чільне місце. Наявність другої ознаки означає, що власник може чинити стосовно своєї речі усе, що прямо не заборонене законом, або не суперечить соціальній природі власності. Воля власника щодо реалізації влади над річчю, яка йому належить, виражається у посіданні (володінні), користуванні і розпорядженні нею [1, с. 177-179].

У цивілістиці розрізняють право власності в об’єктивному і суб’єктивному сенсі [2, с. 12-13].

Право власності в об’єктивному сенсі – це сукупність правових норм, що регулюють відносини власності і є юридичною підставою існування і реалізації права власності, котре належить певному суб’єкту, тобто, права власності в суб’єктивному сенсі.

Норми інституту права власності гарантують реальність права власності у суб’єктивному сенсі, під яким мається на увазі право особи на річ (майно), котре вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб (ст. 316 ЦК України).

Характерними ознаками права власності, як суб’єктивного права, є те, що: 1) це складне за змістом суб’єктивне цивільне право особи, яке охоплює низку правоможностей власника: право володіння, право користування і право розпорядження майном (ст. 317 ЦК України); 2) суб’єктами права власності можуть бути усі учасники цивільних відносин: фізичні особи, юридичні особи (у тому числі юридичні особи публічного права – ст. 82, 329 ЦК України), держава та інші суб’єкти публічного права. Але при цьому коло суб’єктів права власності є ширшим кола учасників цивільних відносин, визначеного у ст. 2 ЦК України. Зокрема, згідно ст. 318 ЦК суб’єктами права власності, крім фізичних осіб, юридичних осіб, суб’єктів публічного права, є також український народ; 3) усі суб’єкти права власності є рівними перед законом (ст. 13 Конституції України, частина 2 ст. 318 ЦК України); 4) об’єктом права власності може бути індивідуально-визначена річ. Родові речі можуть бути таким

об’єктом за умови їхньої індивідуалізації (упакування, маркірування, написи тощо); 5) своє право на річ власник здійснює своєю владою і на свій розсуд (ст. 319 ЦК України).

З такого розуміння права власності як інституту цивільного права та як суб’єктивного цивільного права випливають дві визначальні ознаки цієї правової категорії, без яких її при традиційному охарактеризувати, практично, неможливо: 1) об’єктом регулювання є майнові відносини, що мають предметом, передусім, речі; 2) зазначені відносини мають вольовий зміст, оскільки виникають та існують між суб’єктами цивільних відносин (прав) у вигляді правового зв’язку – правовідносин власності.

Відповідно до такого підходу сформульована законодавча дефініція права власності, що міститься у ст. 316 ЦК України, яка встановлює, що правом власності є право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших.

Тут можна згадати, що ст. 314 проекту ЦК України від 25 серпня 1996 р., яка містила таку дефініцію, передбачала, що правом власності є найбільш повне право, що його особа має на майно, а усі інші особи зобов’язані утримуватися від вчинення будь-яких дій, що можуть порушувати право власності. Таке визначення здається більш вдалим. Однак законодавцям воно сподобалося менше.

Втім ці розбіжності дещо втратили свою актуальність, оскільки у добу інформаційного суспільства (у цифрову добу) постають нові Виклики традиційній концепції права власності.

Найважливішим з них, думаю, слід вважати формування концепції, так званої, «віртуальної власності», яка своєю появою завдячує іншій категорії – «віртуальна реальність», котру визначають як технічно сконструйоване за допомогою технічних засобів інтерактивне середовище створення і оперування об’єктами, подібними до реальних або уявних, на основі їхнього тривимірного графічного зображення, симуляції їхніх фізичних властивостей (об’єм, рух тощо), симуляції їхньої здатності впливати та бути самостійно присутніми у просторі [3, с. 184]. Фактично віртуальна реальність є сукупністю віртуальних світів, під якими розуміють принципово новий соціально-комунікативний феномен, матеріальною основою якого є сучасні інформаційні технології [4, с. 113].

Методологічним підґрунтям появи та існування концепту «віртуальне середовище» є ідея, згідно якій ми існуємо у віртуальному світі, підставою виникнення якого вважається «комп’ютерна симуляція». У свою чергу, витоками ідеї комп’ютерної симуляції нашого світу вважають погляди стародавніх греків щодо снів, марення, фантазмів. На

такому підґрунті вибудовується висновок, що наше сприйняття реальності відокремлене від власне реальності, котра є електричним імпульсом, що інтерпретується мозком. Людина сприймає світ опосередковано і недосконало (з оптичними ілюзіями тощо).

Ми відчуваємо лише спрощену версію опосередкованої сенсорної інформації, оскільки спостереження нашого світу потребує надто багато обчислювальної потужності – тому й мозок постійно шукає повторювані картинки, моделі, шаблони у нашому світі та підлаштовує їх під наше сприйняття. Звідси випливає, що наше сприйняття від початку відрізняється від власне реальності: це лише спроба мозку обробити вхідний потік сенсорних даних. Відтак, якщо наше сприйняття реальності залежить від спрощеного потоку інформації, не має значення джерело інформації (фізичний світ чи комп'ютерна симуляція) [5].

Аби зараз симулювати Всесвіт, просто не вистачає обчислювальної потужності: при імітації кожної часточки Всесвіту комп'ютер мав би бути більшим, ніж Всесвіт. Однак є велика різниця між моделюванням Всесвіту і створенням віртуального відчуття життя у Всесвіті. Евристика допомагає увести в оману людський розум: розрахунки в режимі реального часу, відеопотоки тощо створюють відчуття, що все існує і не припиняється. Зменшення деталізації призводить до того, що людський розум не здатен відчуті різницю. Створюється Всесвіт, який тільки здається величезним. А зменшуючи деталізацію віддалених об'єктів, можна економити величезні обсяги обчислювальної потужності та генерувати об'єкти лише після їхнього виявлення. Наприклад, такий спосіб генерації використовується у грі No Man's Sky, завдяки чому кількість світів у ній практично нескінченна.

Згадані вище ідеї дозволили Ніку Бострому з Оксфорду запропонувати «аргумент моделювання (симуляції) – логічний ланцюжок, що ґрунтується на певних припущеннях, котрі у залежності від точки зору дослідника можуть привести до висновку, що наш Всесвіт, напевне, змодельований.

Це наступні припущення: 1) Всесвіт можна змоделювати; 2) кожна цивілізація або вимирає до того, як стане технічно здатною змоделювати Всесвіт, або втрачає інтерес до розвитку технології симуляції, або прогресує, поки не набуде технічної здатності змоделювати Всесвіт, і моделює його; 3) як тільки це трапиться, таке суспільство створить безліч різних моделей; 4) коли модель досягне певного рівня (розвитку), вона створює власні імітації, котрі продовжують симуляції і збільшують їхню кількість

Звідси випливає, що вірогідність жити у реальному світі для людини є дуже незначною, незрівнянно меншою, ніж шанс на буття у світі віртуальному.

Але, якщо припустити, що Всесвіт є лише комп'ютерною моделлю, то маємо визнати, що: 1) по суті, він є інформацією; 2) визнання Всесвіту інформацією зумовлює висновок, що і ми також є інформацією; 3) якщо ми інформація, то наші тіла є лише відображенням, (втіленням) цієї інформації, на кшталт аватара; 4) оскільки інформація (у тому числі, людина) існує незалежно від певного об'єкту, то за наявності відповідного інструментарію її за бажанням можна копіювати, трансформувати тощо; 5) кожне суспільство здатне створити віртуальний світ, а також у змозі дати «особистісній» інформації новий аватар (позаяк на це необхідно менше ресурсів, ніж на створення Всесвіту).

Таким чином, реальність – це так само інформація, як і ми. Симуляція є частиною реальності, котра її створює, а все, що народжується далі, уже моделюється з точки зору тих, хто був змодельований. Таким чином, реальність – це те, що ми отримуємо разом із чуттєвим досвідом. З погляду фізики, у квантовому просторі немає об'єктивності, лише суб'єктивна перспектива. Отже, усе «реально», поки ви це відчуваєте, бачите, розумієте, усвідомлюєте і засвоюєте з повсякденним досвідом. Всесвіт, що був змодельованим, так само реальний для своїх мешканців, як і справжній світ для нас [5].

Комп'ютерні світи можуть вважатися породженням комп'ютерних ігор, завдяки яким створюється такий різновид віртуального світу, як віртуальна соціальна реальність, що є не об'єктивним, а суб'єктивно-об'єктивним явищем.

Віртуальна соціальна реальність складається з віртуальних соціальних інститутів. У свою чергу, саме завдяки таким інститутам набуває цінності «віртуальна власність», котра сьогодні у багатьох випадках є предметом вже не віртуальних, а реальних товарно-грошових відносин.

Сутність віртуальної власності полягає навіть не в віртуальності середовища, в якому виникають відповідні відносини, а у звільненні ідей від загальних обмежень простору, часу, матерії, а також цензури. Конкуруючи з книгою, яка за своєю природою матеріальна, Інтернет повернув світу думок його початкову віртуальність. Стихія Інтернету – це інновації і комунікації, а не матеріальні речі. Традиційний світ і його правова система ґрунтуються на матеріальній економіці матеріальних благ, тоді як у Інтернеті основою добробуту є творчість людей, нематеріальна за своєю природою.

Враховуючи викладене вище, можемо вести мову про «двоїстість» права віртуальної власності, розрізняючи таке право віртуальної власності, що існує у реальному світі, і таке, що існує у нереальному (уявному, віртуальному) світі.

Право віртуальної власності у реальному світі – це, передусім, право інтелектуальної власності, сутність котрого полягає у тому, що йдеться не про право на річ, а про «право на права».

Право віртуальної власності у віртуальному світі – це право власності на ігрові предмети, створені або придбані гравцем за віртуальну валюту або реальні гроші, віртуальну нерухомість, і все те, що перебуває у віртуальному світі, і може бути об'єктом правочинів.

Наразі більш поширеним є перший з названих вище феноменів – право віртуальної власності у реальному світі, що, фактично є тотожним концепту «право інтелектуальної власності».

Можна припустити, що саме урахування цієї особливості інтелектуальної власності стало методологічними підґрунтям віднесення прав інтелектуальної власності до права власності (пропріетарна теорія). «Гуманістичною» передумовою формування цього правового інституту (галузі) стало розуміння права на творчість, як природного права людини, що має абсолютний характер. Такий підхід був започаткований у Франції після Великої французької революції і є цілком логічним з точки зору необхідності визнання абсолютного характеру природних прав людини і громадянина.

З позицій пропріетарної теорії сутність права інтелектуальної власності полягає в тому, що за автором результату інтелектуальної, творчої діяльності мають визнаватися дві групи прав: особисті немайнові та майнові. Майнові права інтелектуальної власності, у загальному вигляді є такими ж, як і правоможності «звичайного» права власності: право володіння, право використання та право розпорядження.

Пропріетарна теорія права інтелектуальної власності достатньо послідовно проводиться у чинних міжнародно-правових актах і (на переконання багатьох дослідників), впливає на моделювання національних законодавств.

Отже, інтелектуальна власність за своєю юридичною природою є власністю віртуальною і в такій якості найбільш органічно пристосована до нового світу інформаційних технологій. Основна відмінність між ними полягає в тому, що більшість з віртуальних об'єктів є об'єктами інтелектуальної власності, які учасник віртуального світу використовує на підставі невиключної ліцензії, однак віртуальні предмети все частіше стають предметом правочинів купівлі-продажу, а не уступки прав з ліцензійно-

го договору. Тому віртуальна власність може бути інтелектуальною, а може й не бути такою.

Ведучи мову про віртуальну власність, слід виходити з того, що вона за своєю природою є нематеріальною, як правило, є об'єктом авторського права і виникає у віртуальному середовищі. Застереження про те, що віртуальна власність є, як правило, об'єктом авторського права, свідчить про можливість розподілу всіх об'єктів віртуальної власності на такі, що є об'єктами права інтелектуальної власності і такі, що ними не є.

З точки зору економістів віртуальна власність і власність інтелектуальна не співпадають. Категорія віртуальної власності з економічної точки зору обґрунтована появою відносин між економічними суб'єктами з приводу привласнення-відчуження немайнових (віртуальних) об'єктів, що функціонують переважно у віртуальному просторі та опосередковано представляють реальні відносини з приводу матеріальних і нематеріальних благ. Запропонована категорія є теоретичним відтворенням розвитку відносин власності, на відміну від інтелектуальної власності, характеризує нематеріальні об'єкти, що не є безпосередніми чинниками та результатами інтелектуального виробництва і виступають як відображення окремих властивостей матеріальних чи нематеріальних об'єктів та або можливості певних дій чи утримання від них щодо цих об'єктів [6]. Так, наприклад, уже сьогодні можна придбати ділянку віртуального інформаційного простору [7] або заповідати особисті паролі доступу до сайтів з Інтернету або до особистих акаунтів у соціальних мережах [8].

З цих позицій віртуальна власність може характеризуватися як інформаційний об'єкт, права на який належать одному або декільком власникам. Встановлення права володіння і розпорядження віртуальної власністю можливо двома шляхами: при створенні інформаційного об'єкта (авторське право чи інтелектуальна власність); при передачі (у письмовому вигляді, з укладенням відповідного договору або за згодою користувача з користувацькою угодою) права володіння і розпорядження на весь інформаційний об'єкт або його частину, від творця (автора) покупцю (користувачеві).

Таким чином, право власності втрачає свою ознаку суто речового права (зберігаючи, втім, певною мірою зв'язок з майновими правами), а відтак має розглядатися як більш широка, ніж нині, категорія [9, с. 335-347].

Другим Викликом традиційному розумінню права власності, як правоможностей суб'єктів цивільних відносин, наразі є, так званий, «Інтернет речей». У найбільш загальному вигляді Інтернет речей характеризують як концепцію комунікації об'єктів

(«речей»), які використовують технології для взаємодії між собою та з навколишнім середовищем, припускаючи при цьому виконання пристроями певних дій без втручання людини. У більш ґрунтовному варіанті Інтернет речей визначають як сукупність взаємодіючих технічних систем і комплексів, призначених для реалізації суспільних відносин, у тому числі, пов'язаних з наданням послуг або проведень робіт, на основі використання різноманітних даних та Інтернету за безпосередньої участі або без участі суб'єктів цих відносин (юридичних або фізичних осіб) [10, с. 96-103.].

Інтернет речей припускає можливість певної діяльності, спрямованої на певний результат (і очевидно, настання певних не лише фактичних, а й правових наслідків) в інформаційному суспільстві без участі суб'єктів цивільних відносин, що згадуються у ЦК України. І хоча у більшості випадків оцінка Інтернету речей є позитивною (особливо з боку розробників), однак у зв'язку з поширенням цього явища виникає низка ризиків, що потребує впорядкування відповідних суспільних відносин. Разом із тим, не з'ясованим поки що залишається навіть питання, чи виправдано вважати Інтернет речей об'єктом чи суб'єктом правовідносин [11, с. 5-8]. У другому випадку виникає необхідність перегляду суб'єктного складу правовідносин власності та розширення його за рахунок роботів.

Наразі не існує готових відповідей на згадані Виклики. Однак необхідність перегляду традиційної концепції права власності сумнівів не викликає [12, с. 21-25]. Тим більше, що «традиційність» підходу є не надто вагомим аргументом, якщо згадати, що правознавці Стародавнього Риму поряд з «*res corporales*» називали «*res incorporales*», а Карл Маркс вів мову про присвоєння індивідом не «предметів природи», як це звучало у російських перекладах «К критике политической экономии», а про «*Aneignung der Natur*», тобто «присвоєння природи» [13, с. 27]. Можна припустити, що власність не вперше пропонується розуміти ширше, ніж суто права на речі. То, чому б не використати такий прийом і у постіндустріальному суспільстві?

Тут варто згадати, що у проєкті DCFR, де визначено перспективи розвитку приватного права в ЄС, а отже й для України, котра прагне до ефективної співпраці з Європейським Союзом, терміно-поняття «*property*» та «*ownership*» використовуються у звуженому розумінні – як найбільш повне право на річ. Втім, автори DCFR, прагнучи пом'якшити протиріччя, приймають узвичаєну правопорядком термінологію, допускаючи цим встановлення загальних правил, які встановлюють права на будь-який об'єкт, здатний перебувати у володінні особи.

Права на «*property*» названі в DCFR «*proprietary rights*», що охоплює право і на майнові, і на немайнові об'єкти.

Право власності у широкому сенсі належить до майна, право власності у вузькому сенсі – до речей. Зокрема, Книга VIII присвячена «*ownership of goods*» (ст. VIII.-1:101) – класичному праву власності на речі.

Поняття «*property*» входить в поняття «*assets*», буквальный переклад якого має явний економічний відтінок, але це відповідає змісту поняття, яким воно описане у Додатку. «*Assets*» – це все, що має економічну цінність, в тому числі майно, здатне перебувати у володінні («*property*»), права, що мають грошову оцінку («*rights having a monetary value*»), а також клієнтелла і репутація («*goodwill*»). Із запропонованого розробниками DCFR визначення випливає, що суб'єктивні права є активом, але не розглядаються у якості різновиду «*property*» – майна, здатного перебувати у володінні.

Таким чином, позиція DCFR з цього питання [14, с. 17-18] не перешкоджає широкому розумінню об'єктів відносин власності, зараховуючи до таких як речі, так і права, що виникають у зв'язку із присвоєнням речей.

Отже, хоча поняття власності пов'язується, головним чином, із присвоєнням речей, однак немає перешкод поширювати відповідні положення на присвоєння інших благ, у тому числі, немайнових. Тому можемо виходити з того, що власність у такому широкому значенні припустимо розуміти як суспільні відносини з приводу речей та інших матеріальних і нематеріальних благ, у яких одні особи (власники) ставляться до певних благ як до своїх, а всі інші особи мають ставитися до цих благ як до чужих і повинні утримуватися від зазіхань на ці блага.

Висновки. Розгляд питань, які були предметом дослідження у цій статті, дає підстави для висновку, що вітчизняна концепція права власності (втім, як і класичне бачення сутності права власності, взагалі), відображена у ст. 316 ЦК України, згідно якій правом власності є право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших, не враховує реалій сьогодення, зокрема, Викликів інформаційного суспільства, котре ґрунтується на провідній ролі інформації. Найбільш істотними з цих Викликів є поява віртуальної власності та Інтернету речей. Перший з них зумовлює вимогу визнання об'єктом правовідносин власності нематеріальних благ. У другому випадку виникає необхідність перегляду суб'єктного складу правовідносин власності та розширення його за рахунок роботів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Харитонов Є.О. Цивільні правовідносини : моногр. / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova. 2-ге вид., перероб. і доп. – Одеса: Фенікс, 2011. – 456 с.
2. Право власності в Україні: Навч. посібник/ О.В.Дзера, Н.С.Кузнєцова, О.А.Підпригора та ін.; За заг.ред.О.В.Дзери, Н.С.Кузнєцовой.- К.: Юрінком Інтер, 2000.- 272 с.
3. Иванов А.Е. Виртуальная реальность // История философии: энциклопедия. – Минск: Интерпресс сервис, 2002. – 306 с.
4. Архипов А.В. Виртуальное право: новое направление юридических исследований //Правоведение.- 2013.- № 2. – 307 с.
5. Наш мир виртуален – удивительная теория, которая может стать религией современности. Режим доступа: <http://storyfox.ru/post/nash-mir-virtualen-udivitelnaia-teoriya-kotoraia-mozhet-stat-religiej-sovremennosti>
6. Степаненко С.В. Трансформація відносин власності у постіндустріальній економіці. Дис.канд.екон.наук. 2009. – Режим доступу: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/351137.html>
7. Собственность в виртуальном мире. – Режим доступа: <http://azbukaweb.com/anons/property.html>
8. Британці додають до власних заповітів паролі від Facebook. – Режим доступу: <http://ache.info/brytantsi-dodayut-dovlasnyh-zapovitiv-paroli-vid-facebook/>
9. Харитонova О.І., Харитонов Є. О. Віртуальна власність та право інтелектуальної власності //Спогади про Людину, Вченого, Цивіліста-епоху (до 85-річчя від Дня народження академіка Ярославни Миколаївни Шевченко) ; за заг. ред. Р.О. Стефанчука. – К.: АртЕк, 2017.
10. Баранов О. «Інтернет речей» як правовий термін // Юридична Україна. – 2016. – № 5-6. – 237 с.
11. Харитонova О.І., Харитонов Є. О. Інтернет речей: об’єкт чи суб’єкт правовідносин // ІТ-право та цифрове суспільство: матеріали Всеукр.конференції (м. Одеса, 24 листопада 2017 р.). / за заг.ред.д.ю.н., проф. Є.О. Харитонova. – Одеса : Юридична література, 2017.
12. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Категорія «право власності» перед викликами цифрового світу //Цивільне судочинство у світлі судової реформи в Україні. Всеукр.наук.-практ.конф.до 90-річчя від дня народження Ю.С. Червоного (м. Одеса, 6 листоп. 2017 р.)/ за заг.ред. Н.Б. Голубєвої. – Одеса : Фенікс, 2017.
13. Венедиктов А.В. Государственная социалистическая собственность// В кн.: Венедиктов А.В. Избранные произведения по гражданскому праву. В 2 т. Т.ІІ. – М.: «Статут», 2004. – 557 с.
14. Бар К. ф., Клив Э., Варул П. Предисловие к российскому изданию «Модельные правила европейского частного права» / Пер. с англ.; Науч. ред. Н.Ю. Рассказова. – М.: Статут, 2013. – 989 с.

Харитонов Євген Олегович

ВІТЧИЗНЯНА КОНЦЕПЦІЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті розглядаються актуальні проблеми перегляду вітчизняної концепції права власності відповідно до Викликів інформаційного суспільства. Такими Викликами у статті названі поява віртуальної власності та Інтернету речей. Доводиться необхідність визнання об’єктом правовідносин власності нематеріальних благ. Обґрунтовується також необхідність перегляду суб’єктного складу правовідносин власності та розширення його за рахунок роботів.

Ключові слова: право власності, правовідносини власності, інформаційне суспільство, інформація, віртуальна власність, Інтернет речей.

Харитонов Евгений Олегович

ОТЕЧЕСТВЕННАЯ КОНЦЕПЦИЯ ПРАВА СОБСТВЕННОСТИ ПЕРЕД ВЫЗОВАМИ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА

В статье рассматриваются актуальные проблемы пересмотра отечественной концепции права собственности в соответствии с Вызовами информационного общества. Такими Вызовами в статье названы появление виртуальной собственности и Интернета вещей. Доказывается необходимость признания объектом правоотношений собственности нематериальных благ. Обосновывается также необходимость пересмотра субъектного состава правоотношений собственности и расширение его за счет роботов.

Ключевые слова: право собственности, правоотношения собственности, информационное общество, информация, виртуальная собственность, Интернет вещей.

Kharitonov Evgen

DOMESTIC CONCEPT OF THE OWNERSHIP RIGHTS IN FRONT OF CHALLENGES OF INFORMATION SOCIETY

The article deals with actual problems of revision of the domestic concept of property right in accordance with the Challenges of the Information Society. Such Challenges in the article called the appearance of virtual property and the Internet of things. The Internet of things are characterized as the concept of communication objects (“things”), which use technology to interact with each other and with the environment, while assuming that the devices perform certain actions without human intervention.

The right to virtual property in the real world is, first of all, the right to epy intellectual property, the essence of which is that it is not about the right to a thing, but about the «right to the rights». The right to virtual property in the virtual world is the ownership of gaming objects created or purchased by the player for a vir-

tual currency or real money, virtual real estate, and all that is in the virtual world, and may be the subject of the deals. Thus, the ownership loses its characteristic of substantive law (but keeping in touch with property rights), and therefore should be considered as a wider category.

It is proved that the object of legal relations is the property of non-material goods. The necessity of reviewing the subject composition of legal relations of property and expanding it due to the robots is also substantiated.

The domestic concept of the ownership (however, as well as the classical vision of the essence of property rights, in general), is reflected in Art. 316 of the Civil Code of Ukraine, according to which the right of ownership is the right of a person to a thing (property) that it carries out in accordance with the law and on its own will, independently of the will of others, does not take into account the realities of the present, in particular, the Challenges of the Information Society, which is based on the leading role of information.

Key words: property right, property rights relations, information society, information, virtual property, Internet of things